

Anmeldelser

Danmarks ugler

Jørgen Terp Laursen. 298 sider, mange farvefotos, farveillustrationer og tabeller, indb. Danmarks Dyreliv bind 10, Apollo Books 2006. ISBN 87-88757-57-9. Pris kr. 299 i Naturbutikken.

Jørgen Terp Laursen har studeret de danske ugler i over 30 år, og resultaterne af det store arbejde har været ventet længe. Takket være Aage V. Jensens Fonde er de nu blevet tilgængelige i form af den foreliggende, meget tiltalende bog.

I bogens forord fortæller forfatteren, at han har besøgt mere end 3500 lokaliteter, især for at undersøge "uglernes udbredelse, ynglebiologi, fødevalg, jagtområde, fourageringsadfærd og trusler mod dem". Fødeundersøgelserne har bl.a. også givet interessante oplysninger om smågnavernes forekomst og udbredelse. Mens nogle korte indledende kapitler fortæller lidt om ugler i almindelighed, er det i forordet at det nævnes, at der findes ca 136 uglearter i verden. Den oplysning må vist stamme fra en noget forældet litteratur, for vi skal helt tilbage til Peters' *Check-list of birds of the world* fra 1940 for at finde et lignende tal: 136 uglearter + 10 sløruglearter. *Handbook of the birds of the world* (1999) angiver 189+16, mens f.eks. Dickinson (2003) siger 180+15. Nogle af de korte, almene kapitler er også noget tyndbenede, men de pågældende emner findes behandlet mange andre steder, så det er måske ikke noget stort savn. Ellers har jeg mest godt at sige om bogen.

I et følgende kapitel om sagn og overtro kan man læse, at ugleerne som natlevende dyr har været tillagt mange ubehagelige egenskaber, men det billede er langtfra entydigt; i Tyskland lagde man en uglefjer under barnets hovedpude, for at det ikke skulle græde om natten. Og i et kapitel om *Huleuglen og danske ugleforskere i 150 år* fortælles kortfattet om uglerelateret forskning udført af danskere fra P.W. Lund, der indsamlede fossile knogler i Brasilien, og frem til nulevende og aktive ugleentusiaster. Andre korte kapitler handler om stednavne, museår, uglegylp og andre ting.

Mere end to tredjedele af bogen optages af en artsvis gennemgang af de 11 uglearter, der er truffet i Danmark. Her præsenteres Laursens gennem mange år indsamlede data i tekster, tabeller og grafer med bestandforhold, døgn- og årsrytme, habitatvalg, ringmærkningsresultater, fødevalg, ynglesucces, byttedyr og dødsårsager. Meget naturligt får de almindelige danske arter mest plads, oftest 20-25 sider og Kirkeuglen hele 40 sider; også Stor Hornugle får en fyldig omtale, mens de sjældne gæster typisk må klare sig med mindre end 10 sider.

Efter artsgennemgangen kommer yderligere nogle tværgående kapitler, f.eks. om ugler på øer, ugler i kirker, uglekasser, trusler, og status for Danmarks ugler. Dertil kommer en litteraturliste med ca 220 titler, hvoraf 80% er danske og mindre end 10% udgivet uden for Skandinavien. Der er kun få kildehenvisninger inde i teksten, hvilket begrænser listens værdi. Til gengæld udgør den en næsten fuldstændig fortegnelse over alt væsentligt, der skrevet om danske ugler. Et lille check i *Dansk Ornitologisk Bibliografi* fra 1981 afslørede meget få huller, dog manglede en notits af C. Olsen om Stor Hornugle på Djursland (DOFT 33: 209, 1939); men minsandten om Laursen ikke havde haft fat i den alligevel, blot undladt at tage den med i listen fordi, som han skriver, at det nok handlede om to undslupne "krageugler" (en mening han deler med K.M. Olsen, se *Danmarks Fugle* fra 1992). Nyere litteratur kniber det mere med, f.eks. leder man forgæves efter E. Ehmsens redegørelse for høgeugleinvasionen i 1983-84 (DOFT 98: 1-6, 2004). Faktisk er der kun medtaget én titel udgivet efter 2003, og den er skrevet af bogens forfatter. Det virker som om manuskriptet har ligget på køl i et par år før det blev trykt.

Jens Gregersen har leveret en række akvareller, som dog er set bedre fra denne kunstners hånd. Heller ikke de mange grafer og tabeller er faldet særlig heldigt ud, da de helt uforståeligt er trykt på grå baggrund, så de står meget uklart.

Et af bogens hovedemner er, hvad der kan gøres for at opbølge uglebestandene. Blandt truslerne fremhæver forfatteren den rottegift, der bruges i dag; den dræber først rotterne 5-10 dage efter indtagelsen, og før da kan de være et let bytte for ugleerne, som således også forgiftes. I 2003 blev der solgt 420 tons muse- og rottegift i Danmark, hvilket siger noget om problemets omfang. Ugleerne er en trængt gruppe, og hvis denne bog vil bidrage til at forbedre deres forhold, kan både forfatteren, Aage V. Jensens Fonde og alle vi andre være tilfredse.

Johannes Erritzøe

Raptors of the World

James Fergusson-Lees & David Christie. 320 sider, 118 farvetavler, mange udbredelseskort, hft. Christopher Helm, London, 2005. ISBN 0-7136-6957-8. Pris kr. 299 i Naturbutikken.

Dette er en genudgivelse af bestemmelsesværket *Raptors* fra 2001 (anm. i DOFT 96: 86, 2002). Normalt anmelder vi kun genudgivelser ganske kortfattet, men her er der

gode grunde til at gøre lidt mere ud af det. Den oprindelige bog var en tung sag på 992 sider, hvilket nok har afskrækket mange fra at købe den, selv om dens pris (kr. 695) var rimelig. Nyudgivelsen er imidlertid i field guide format, og dermed er sidetallet og vægt reduceret til en tredjedel. Da den oprindelige bog fik meget fine anmeldelser internationalt, kan der næppe være meget at betænke sig på for dem, der ikke dengang fik købt bogen.

Bogen indledes med en systematisk gennemgang af rovfugle-ordenen og følger her stort set Dickinsons nye Howard & Moore checkliste (2003), blot er fiskeørnen her anbragt i sin egen familie og ikke under høgefuglene, og rækkefølgen af de fire familier er ændret (vestgribbe – fiskeørne – høgefugle – falke). I den efterfølgende indledning viser et kort over det Indiske Ocean og Stillehavet alle små øer med endemiske rovfugle. Hovedafsnittet indledes med tre tavler, der viser flugtsilhuetter af typiske repræsentanter for alle slægterne. Resten af tavlerne gengiver flyvende og siddende unge og gamle fugle. De er mesterligt gjort af Kim Franklin, David Mead, Philip Burton og Alan Harris, hvor sidstnævnte er ny. Hver tavle viser 2-4 arter med 16-22 afbildninger. På samme opslag findes udbredelseskort for hver af de viste arter, kodeangivelse af artens status, samt mål og de vigtigste kendetegn for alle beskrevne dragter.

Mens denne lange indledning (77 sider) er næsten identisk med samme afsnit i den gamle udgave, er litteraturlisten skåret ned til næsten ingenting. Tavlerne er oftest identiske, blot er formatet i nyudgivelsen 1 cm mindre på begge leder, og grundfarven kan afvige lidt. Teksten på samme opslag er også identisk, men på udbredelseskortene kan jeg se nogle mikroskopiske (og undtagelsesvist nogle større) forskelle, og farverne er stærkere i den nye udgave. Men eftersom den nye bog opererer med 338 arter, mod 312 i den gamle, er der alligevel sket visse ændringer i nogle tavler, og antallet er forøget med seks. På tavlen med Sorte Glente, for eksempel, er underarten *affinus* tilføjet, og *lineatus* behandles som en særskilt art. Nogle tavler længere fremme er Eastern Honey-Buzzard nu opsplittet i *Pernis orientalis* og *P. ptilorhynchus*. Det ville have været nyttigt hvis der var givet referencer til disse opsplitninger, især når de som sidstnævnte ikke er i overensstemmelse med Dickinson. Alt i alt må man nok konkludere, at man som rovfugle-fan dårligt kan klare sig med den gamle bog, og at man næppe kommer uden om en nyanskaffelse. Måske kan det så være en trøst, at den nye version kan tages med i felten.

Johannes Erritzøe

Lapland: a Natural History

Derek Ratcliffe. 352 sider, 253 farvefotos, mange s/h illustrationer og kort, indb. T & A D Poyser, London, 2005. ISBN 0-7136-6529-7. Pris £ 40.

Derek Ratcliffe, der døde før den her omtalte udgivelse udkom, var især kendt for sin indsats for Vandrefalkens

overlevelse efter bestandssammenbruddet i 1956-63. Dette arbejde blev fulgt op med bogen *The Peregrine Falcon* fra 1980 (anm. i DOFT 75: 165, 1981), udgivet hos Poyser ligesom sidenhen *The Raven* (1997, jf. DOFT 93: 8, 1999) og den aktuelle bog. Født og opvokset i Carlisle nær grænsen til Skotland blev hans interesse for naturen tidligt vakt, og han udviklede snart en forkærlighed for den arktiske og subarktiske natur, som han gennem mange rejser blev fortrolig med. Han arbejdede for the Nature Conservancy i Skotland fra 1956 til 1989.

Lapland omfatter det nordligste Norge, Sverige og Finland samt Kola-halvøen i Rusland, et område på 388000 km². Her yngler 175 fuglearter, men Lapland har meget andet at byde på. Mange danskere har været der, mens andre måske har opgivet at tage derop pga. drabelige beretninger om myggeplagen. Det er der nu ingen grund til, specielt ikke i vore dage med nem adgang til effektive afskrækkelsesmidler mod myg, og "problemet" berøres da også kun med et par sætninger i denne bog.

Indholdet får man et indtryk af ved at se på hovedafsnittenes titler: the Country, the Lapland Naturalists, Biogeography and Composition of Lapland Wildlife, Ecology of Lapland Birds, Boreal Forests, Forest Peatlands, Lakes and Rivers, Coastlands, Tundra, Modified and Man-Made Habitats, og Wildlife Conservation. Tekstens ledsages af en mængde farvefotos af naturen, planterne og dyrene, alle af udsøgt høj kvalitet. Blandt bogens mange oplysninger er ikke mindst omtalen af nationalparkerne og de andre reservater lidt af en øjenåbner for en dansker – tænk at Norge har seks nationalparker i Lapland alene, med et samlet areal på 2686 km², og yderligere 15 reservater på i alt 1155 km². Sverige har tilsvarende syv laplandske nationalparker dækkende 5970 km², og dertil 8964 km² andre reservater, mens Finland har seks nationalparker (6300 km²) og 13 239 km² andre reservater. Sammenlagt altså tæt på hele Danmarks areal. Danmark har endnu sin første nationalpark til gode.

Dette er en meget smuk bog som alle med interesse for Lapland og dets natur vil kunne finde megen berigelse i at læse

Johannes Erritzøe

Birds of the Western Palearctic interactive

BWPi DVD-ROM, til Windows og Macintosh. Birdguides, Shrewsbury, U.K., i samarbejde med Oxford University Press, 2004. Pris £ 199.

Velkommen i den nye tidsalder, hvor støvede opslagsværker erstattes af det lynhurtige, letoverskuelige og interaktive DVD-medie! BWP ikke er det første bogværk, der bliver tilgængeligt på DVD, men det er alligevel en bemærkelsesværdig udgivelse. Her findes alle 10 bind af det toneangivende værk på bare én DVD, og ud over den information, der findes i bøgerne, er der flere væsentlige tilføjelser, hvor bogformen ikke kan følge med: lydoptagelser af sang og kald samt filmsekvenser af arterne i

forskellige situationer. Har du plads på computeren til at installere hele pakken, kører den lynhurtigt; alternativt skal DVD'en i drevet hver gang man bruger den.

Man vælger frit mellem forskellige visninger, fx kan man vælge at høre sangen, se flugtbilleder og læse tekst om arten samtidig. DVD'en byder desuden på flere smarte funktioner, fx muligheden for direkte at sammenligne to arter. Minsanden om ikke også lyd og billeder af de to arter kan køres parallelt, og billederne af arterne kan gemmes til senere brug, eksempelvis i foredrag. Det er smart! Desuden kan man selvfølgelig søge på artsnavn (dansk såvel som andre sprog) og således gå fx direkte fra Rødrygget Svale i flugten til Korttået Træløbers sang.

Desværre holder denne første udgave ikke samme høje standard for alle arter. Generelt er almindelige arter godt beskrevet, typisk med flere film- og lydsekvenser, men det er ikke tilfældet for mere sjældne arter. Det lyder umiddelbart indlysende nok, men det er jo ofte de mere sjældne arter, man ønsker at se nærmere på. Brugeren kan hurtigt blive forvænt, og derfor også skuffet når han fx vil sammenligne to arter og kun finder flugtbilleder af den ene. Jeg håber, at fremtidige opdateringer, som hentes via Internettet (mod betaling) vil forbedre film- og lydbiblioteket i databasen og tilfredsstille min allerede opbyggede utålmodighed.

Til sidst står spørgsmålet selvfølgelig tilbage: kan det moderne, computerbaserede medie fuldstændig erstatte den rare fornemmelse, det er at sidde med en stor flot bog foran sig?

Anders Peter Tøttrup

Die Brutbiologie des Waldwasserläufers *Tringa ochropus* (L.)

Siegfried Kraatz & Karl-Heinz Beyer. 244 sider, 33 fotos i farve og s/h samt kort og diagrammer, indb. Ökologie der Vögel/Ecology of Birds 27 (1), 2005. ISBN 0173-0711. Pris ikke oplyst.

Tyske ornitologer har en stærk tradition for monografier, som præsenterer resultaterne af ofte mangeårige, detaljerede undersøgelser over enkeltarter. I dette særnummer af Ökologie der Vögel er det Svalekliren, der tages op til fyldig behandling.

Klirerne er først og fremmest den boreale zones vadefugle, dvs. birke-nåleskovszonen i Eurasien og Nordamerika, men Svalekliren adskiller sig lidt fra dette mønster ved at udstrække sit yngleområde til sydligere løvskove – bl.a. i Danmark – samt ved i udpræget grad at yngle i egentlig skov, hvor den ruger i gamle drosselreder. Her etableres fødesøgningsterritorier i vådområder i skoven eller i umiddelbar nærhed heraf, samt et redeterritorium, som kan ligge op til 1 km fra fødeterritorium.

Klirernes slægtsnavn *Tringa* kommer af græsk *ho trýngas*, som betyder den der lever i vandkanten. Og det er i udpræget grad, hvad Svalekliren gør, både som vok-

sen og som dununge, men altid i ly af vegetation eller anden dækning. Arten er mere solitær end næsten alle andre vadefugle, og selv magerne optræder som regel kun sammen nogle få timer om dagen, og kun i parrings-tiden. Til gengæld har arten udviklet et usædvanligt rigt repertoire af stemmer, som gør det muligt for magerne at følge hinandens færden og intentioner.

Territoriet vælges af hannen, som også ankommer først om foråret. Den valgte drosselrede udbygges ikke, men hunnen flytter en del af det ydre redemateriale ind i redeskålen inden æggene lægges. Hannen ruger om natten og hunnen om dagen, men hunnen kan forlade familien allerede inden ungerne klækker. Ungerne bliver mindst én nat i reden, før de på forældrenes kommando lader sig falde ned på jorden. Hvor begge forældrene deltager i ungeføringen, kan de enten dele ungerne mellem sig eller i fællesskab føre hele kuldet til fødesøgningssområderne.

Hovedfjenderne er skovmår, egern og Skovskade, og hvor disse er almindelige, overlever kun få kuld.

Bogen er fuld af sådanne grundlæggende biologiske oplysninger, og på ægte tysk maner krydres teksten med lange udskrifter fra dagbøgerne. Måtte sådanne værker inspirere danske ornitologer til tilsvarende grundige undersøgelser. Her er noget at lære om vedholdenhed og langsigtet engagement, og det giver tydeligvis pote.

Hans Meltofte

Birds of Southern India

Richard Grimmett & Tim Inskipp. 240 sider, 87 farvetavler, 7 lokalitetsfotos, hft. Christopher Helm, London, 2005. ISBN 0-7136-5164-4. Pris kr. 385 i Naturbutikken.

En forkortet udgave af forfatternes field guide *Birds of India*, omfattende de indiske delstater Maharashtra, Andhra Pradesh, Goa, Karnataka, Kerala og Tamil Nadu, samt øgrupperne Laccadiverne og Maldiverne, men underligt nok ikke Sri Lanka. Kort omtale af habitatstyper, truede arter, vigtigste lokaliteter (med mulige arter), nationale og internationale naturorganisationer samt referencer. Dernæst en gennemgang af familierne, farvetavlerne med 563 arter, samt en liste med 91 tilfældige gæster. Til sidst en gennemgang af nogle "svære" grupper samt et indeks. Bogens største mangel er, at den ikke – modsat *Birds of India* – har udbredelseskort. Nogle af de anvendte forkortelser er lidt klodsede, fx np for "not common passage migrant". Artsbeskrivelserne er ofte meget korte og synes i de fleste tilfælde at være afskrifter fra *Birds of India*. Farvetavlerne er ofte for mørke, og jeg savner pile ved relevante kendetegn.

Bogen henvender sig primært til rejsende, som kun ønsker at gæste Sydindien. Her er det rart kun at få præsteret de arter, man har en chance for at træffe, og slippe for myriaderne af fx sangere og timalier i Himalaya.

Kaj Halberg

Også modtaget:**Birds of Taman Negara**

Morten Strange & Dennis Yong. 120 sider, mange farvefotos og to kort, hft. Draco Publishing, Singapore, 2006. ISBN 981-05-4441-3. Pris kr. 98 i Naturbutikken.

Taman Negara National Park ligger omtrent midt mellem Kuala Lumpur og Ipoh på den Malayiske Halvø og dækker et område på 4315 km². 98 af parkens karakteristiske fugle er vist med farvefotos, mange af høj kvalitet, og en kort tekst bringer de vigtigste data for hver art. Bogen afsluttes med en checkliste over alle parkens 380 arter, med oplysninger om yngleforhold og evt. træk, udbredelse, biotop, generel status, og hyppighed i parken. Desuden findes henvisninger til de tavler, fuglen kan findes på i tre af de mest benyttede field guides fra området. 20% af parkens fuglearter angives som truede eller nært truede. Går rejsen til dette spændende område vil denne lille guide være en stor hjælp.

Die Vögel der Insel Fehmarn

Rolf K. Berndt, Klaus Hein, Bernd Koop & Stefan Lunk. 347 sider, mange farve- og s/h-fotos, illustrationer, tabeller og diagrammer. Husum Verlag, Husum, 2005. ISBN 3-89876-233-5. Pris € 24,95. Kan købes hos Husum Ver-

lag, Nordbahnhofstrasse 2, D-25813 Husum, Tyskland, e-mail info@verlagsgruppe.de.

Fehmarn er et vigtigt knudepunkt, hvor talrige skandinaviske og russiske fugle kan ses under trækket. Bogen er den første, der giver en sammenhængende og grundig gennemgang af alle på øen sete arter. Desuden får man et godt indblik i øens natur, naturbeskyttelse og ornitologiske historie, og de bedste lokaliteter beskrives. Tysk grundighed af bedste slags.

Spyfluer

Boy Overgaard Nielsen. 35 sider, mange farvefotos, hft. Natur og Museum nr 1, 2006. Naturhistorisk Museum, Århus. ISBN 87-91779-00-6. Pris kr. 60.

Vi kender alle spyfluerne, der kan lægge æg i vores madvarer om sommeren, hvis vi ikke passer godt på. De har en vigtig rolle i naturen ved at medvirke til nedbrydningen af kadavere. I hæftet omtales de danske arter og den smittefare, de udsætter os for ved at sprede sundhedsfarlige mikroorganismer. At de også bruges af læger til at hele alvorlige sår ved at lade larverne fjerne puds og dødt væv, er måske nyt for nogle. En serie fotos fra Bispebjerg Hospital illustrerer denne maddike-terapi. Endelig bør vi ikke glemme, at de fungerer som føde for mange fugle.